

PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATIAETH DYDD MAWRTH, 5 GORFFENNAF 2022

YN BRESENNOL:

Cynghorwyr:

Dewi Owen (Cadeirydd), Stephen Churchman, Anwen J. Davies, Anwen Hughes, Eryl Jones-Williams, Anne Lloyd Jones, Linda Ann Jones, Olaf Cai Larsen, Edgar Wyn Owen, Gwynfor Owen, Llio Elenid Owen, John Pughe a Beca Roberts.

Swyddogion: Vera Jones (Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith), Geraint Owen (Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol), Annes Sion (Arweinydd Tîm Democratiaeth) a Sioned Mai Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

1. ETHOL IS-GADEIRYDD

Etholwyd y Cynghorydd John Pughe yn Is-Gadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaeth am y flwyddyn 2022/23.

2. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriad gan y Cynghorwyr Arwyn Herald Roberts ac Elwyn Jones (aelod ex-officio).

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

4. MATERION BRYD

Ni chodwyd unrhyw faterion bryd.

5. COFNODION

Derbyniodd y Cadeirydd gofnodion cyfarfod blaenorol y pwyllgor hwn a gynhaliwyd 17 Chwefror, 2022 fel rhai cywir.

6. RÔL Y PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATIAETH

PENDERFYNIAD

Derbyn y wybodaeth am rôl y Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaeth.

Cyflwynwyd gwybodaeth gan Bennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol am rôl y Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaeth gan fanylu ar swyddogaethau'r Pwyllgor. Nodwyd bod adolygu'r gefnogaeth sydd ar gael i'r Pennaeth Gwasanaethau Democratiaeth allu cyflawni gofynion y rôl wedi bod yn brif ffocws trafodaethau'r Pwyllgor hwn yn hanesyddol.

Manylwyd ar y ddarpariaeth a gynhigiwyd i Aelodau dros gyfnod y Cyngor diwethaf a'r datblygiadau gafodd eu cyflawni megis gwelliannau i'r Fewnwyd Aelodau a'r gwaith oedd ynghlwm â chyfarfodydd rhithiol ac aml-leoliad. Soniwyd am y mewnbwn a dderbyniwyd gan

Aelodau i'r trefniadau ar gyfer yr Etholiad a'r trefniadau croesawu Aelodau newydd cyn symud ymlaen i ragweld materion fydd yn derbyn sylw dros y blynyddoedd nesaf gan y Pwyllgor. Rhagwelir y bydd ffocws eleni ar y rhaglen hyfforddiant a chyflwyniadau er mwyn sicrhau bod Aelodau yn derbyn y wybodaeth angenrheidiol i gyflawni eu rôl.

Tynnwyd sylw at y gwaith fydd yn parhau er mwyn sicrhau cynnal cyfarfodydd aml-leoliad yn ogystal â gofynion newydd y Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 sydd yn rhoi pwyslais ar we-ddarlledu cyfarfodydd.

I gloi soniwyd am rai materion fydd yn cael eu trafod yng nghyfarfod nesaf o'r Pwyllgor hwn ym mis Tachwedd a phwysleisiwyd pwysigrwydd cynnal deialog barhaus â'r Aelodau er mwyn sicrhau bod materion perthnasol yn derbyn sylw. Atgoffwyd yr Aelodau eu bod nhw'n cynrychioli gweddill Cynghorwyr Gwynedd ac yn llais iddynt yn y Pwyllgor hwn. Anogwyd yr Aelodau i gyflwyno unrhyw sylwadau neu bryderon rhwng cyfarfodydd.

Yn ystod y drafodaeth cododd y sylwadau canlynol:

- Holwyd am fanylion ynglŷn â phwynt 2.10 o'r adroddiad sef y ddyletswydd i gyhoeddi cynllun deisebu. Gofynnwyd a oedd modd cynnwys hyn fel eitem ar agenda'r cyfarfod nesaf o'r Pwyllgor.
- Awgrymwyd y dylid cynnwys Cynghorwyr profiadol yn y sesiynau anffurfiol i Gynghorwyr newydd fel eu bod yno i allu ateb cwestiynau a gweithredu fel mentor.
- Amlygwyd pwysigrwydd diogelwch yn enwedig ymysg Cynghorwyr benywaidd.
- Gofynnwyd a oedd modd darparu adroddiad neu dempled o sut i ymateb i gwynion yn effeithiol yng nghyfarfod nesaf o'r Pwyllgor hwn.
- Cwestiynwyd pam bod Aelodau yn methu argraffu o'u dyfeisiadau newydd.

Mewn ymateb i'r sylwadau:

- Eglurwyd mai gofyniad yn y Ddeddf ydyw i gyhoeddi canllawiau ar gyfer sut i gyflwyno deisebau. Nodwyd y bydd grŵp gweithredol yn cael ei sefydlu'n yn fuan i ymgymryd â'r gwaith hwn.
- Nodwyd bydd y sesiynau i Gynghorwyr yn cael eu trefnu o dan y prosiect Merched Mewn Arweinyddiaeth. Adroddwyd bod sesiwn eisoes wedi ei gynnal yn y chwe mis diwethaf, arweiniwyd y sesiwn yma gan Gynghorydd profiadol. Gobeithiwyd y gall hyn ddigwydd mwy a mwy yn y dyfodol ac ychwanegwyd os bydd galw, bydd sesiynau tebyg i ddynion yn cael eu cynnal.
- Cytunwyd â'r sylw am bwysigrwydd diogelwch a llesiant gan nodi bod trafodaethau cyfredol rhwng cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a Llywodraeth Cymru am faterion diogelwch felly mae'r mater yn derbyn sylw Cenedlaethol. Adroddwyd bod bwriad i Lywodraeth Cymru sefydlu gweithgor gyda chynrychiolaeth o wahanol sefydliadau megis yr Heddlu, Ombwdsmon ac Aelodau Etholedig i edrych ar arferion da yn y cyd-destun hwn. Ychwanegwyd bod cymorth eisoes ar gael gan y Cyngor i gynghori staff a Chynghorwyr ar faterion diogelwch, gellir cael mynediad i'r cynghorion hyn ar y Fewnryd Aelodau. Cytunwyd i anfon linc i'r wybodaeth yma at yr Aelodau yn dilyn y cyfarfod hwn ac i adeiladu ar hynny pan fydd y Pwyllgor yn cael trafodaeth ar y mater yn ddiweddarach yn y flwyddyn.
- Cytunwyd i anfon linc am beth sy'n cael ei wneud gan y Cyngor yn sgil ymateb a delio â chwynion gydag adolygiad neu sgwrs bellach ar y pwnc i gael ei gynnal yng nghyfarfod mis Tachwedd.
- Bydd materion am broblemau'r dyfeisiadau newydd yn cael eu trafod efo'r Uned TG ac atgoffwyd yr Aelodau i dynnu unrhyw faterion i sylw Swyddogion.

7. ADOLYGU TREFNIADAU CROESAWU CYNGHORWYR

PENDERFYNWYD:

Derbyn yr adroddiad a chyflwyno sylwadau ar y trefniadau croesawu yn dilyn Etholiad Mai 2022.

Cyflwynwyd crynodeb o'r trefniadau a ddatblygwyd ar gyfer croesawu Cyngorwyr newydd yn dilyn Etholiad 2022. Tywyswyd yr Aelodau drwy'r adroddiad gan fanylu ar drefniadau'r Diwrnod Canlyniadau, Diwrnod Croeso a'r Rhaglen Hyfforddiant.

Adroddwyd bod sylwadau cadarnhaol wedi eu derbyn ar y cyfan gyda rhai gwersi wedi eu dysgu ar gyfer y dyfodol. Eglurwyd bod dau ddiwrnod croeso wedi ei gynnal ar y 10^{fed} a'r 11^{eg} o Fai gyda 5 o Aelodau yn ymuno'n rhithiol dros y ddau ddiwrnod. Derbyniwyd sylwadau positif am y trefniadau hyn. Llwyddwyd i gyflwyno'r brif wybodaeth angenrheidiol i'r Aelodau gan ddsbarthu Llawlyfr gafodd ei ddatblygu gan y Gwasanaeth Democratiaeth ac iaith fel adnodd cyfeirlyfr a threfnu darpariaeth TG ar gyfer yr holl Aelodau. Cydnabuwyd bod heriau wedi bod yn ystod y diwrnod croeso cyntaf oherwydd problem cyswllt wi-fi mewn ystafell gyfarfod. Serch hyn cafodd y trefniadau eu haddasu erbyn yr ail ddiwrnod ble llwyddwyd i ddarparu cyfarpar TG heb unrhyw oedi i'r Aelodau.

Manylwyd ar y sesiynau rhithiol gan bob Pennaeth Adran gafodd eu cynnal oedd yn rhoi cyfle i'r Aelodau dderbyn cyflwyniad am waith yr Adrannau yn ogystal â chyfle i holi unrhyw gwestiwn. Ategwyd bod y sesiynau hyn wedi cael eu recordio ac ar gael ar y Fewnwyd Aelodau.

Ychwanegwyd bod yr amserlen wedi bod yn heriol rhwng y diwrnod canlyniadau a'r Diwrnod Croeso/Cyfarfod cyntaf y Cyngor gyda llawer o waith a thybiwyd y byddai angen addasu'r elfen yma i'r dyfodol. Credwyd hefyd y byddai angen pennu diwrnod neu ddyddiad penodol ar gyfer materion TG sef i ddewis, derbyn a gosod cyfarpar.

Yn ystod y drafodaeth cododd y sylwadau canlynol:

- Diolchwyd am y gwaith o baratoi Aelodau ac am yr ymdrech gan Swyddogion i alluogi Aelodau i fynychu cyfarfodydd o bell sydd wedi arbed amser teithio.
- Gwnaethpwyd sylw bod y Diwrnod Canlyniadau yn wych gyda digon o wybodaeth yn cael ei roi i Aelodau heb eu gorrwytho a mynegwyd sylwadau positif am y Diwrnod Croeso.
- Ategwyd yr hyn a nodwyd yn yr adroddiad am yr oedi gyda darpariaeth TG yn ystod y Diwrnod Croeso cyntaf a thybiwyd y dylai'r elfen hon fod ar ddiwrnod ar wahân.
- Mynegwyd gwerthfawrogiad bod y sesiynau penaethiaid wedi cael eu recordio. Gwnaethpwyd ambell sylw bod y sesiynau oedd yn cael eu cynnal am 4yh yn gweithio'n well o gymharu â'r sesiynau oedd yn cael eu cynnal yn y bore.
- Mynegwyd sylw bod bocs canlyniadau ward penodol yn ymddangos yn araf yn cael ei gyfri a theimlwyd y gellir bod wedi dechrau ar y cyfri yn gynt yn yr achos hwnnw. Awgrymwyd y dylid cael mwy o hyblygrwydd o ran y cyfri ar y Diwrnod Canlyniadau yn y dyfodol.
- Nodwyd fod teimlad bod y cardiau pleidleisio wedi cael eu hanfon allan yn gynamserol a dylid bod wedi aros tan ar ôl y cyfnod enwebu er mwyn arbed arian ac i osgoi dryswch ymysg rhai o'r cyhoedd oedd heb etholiad yn eu ward.
- Gofynnwyd am fanylion ynglŷn â'r trefniadau ar gyfer Cyngorwyr oedd wedi colli eu seddi neu Gynghorwyr oedd heb ail sefyll yn yr Etholiad, h.y. bathodynau, e-byst a pharhad gwaith ward.
- Teimlwyd y dylid cynnig hyfforddiant ar y cyfarpar TG newydd i Aelodau ac i ystyried cynnig sesiynau TG. Mynegodd un Aelod ei fod eisoes wedi derbyn hyfforddiant un i un ac yn brolio'r gefnogaeth hon.
- Credwyd nad oedd digon o sôn am sut i hawlio costau yn ystod y Diwrnod Croeso. Gofynnwyd i e-bost gael ei anfon at yr holl Aelodau newydd efo canllawiau ar sut i gwblhau'r ffurflenni hawlio costau / lwfansau.

- Mynegwyd rhwystredigaeth am ddiffyg cyfathrebu gan y Parc gan nodi fod e-byst ddim yn cael eu hafon at Aelod sydd a'i ward o fewn finiau'r Parc.
- Broliwyd y ffurflen bapur efo manylion cyswllt Prif Swyddogion y Cyngor ond holwyd os oedd modd diweddarau'r ffurflen yma pan fydd symudiadau swyddi. Credwyd y dylai Aelodau gael eu diweddarau pan fydd swyddogaethau / staff yn newid er mwyn iddyn nhw addasu eu ffurflen bapur.
- Holiwyd pryd fydd y sgrinia i gyd-fynd a'r gliniaduron newydd yn cael eu dosbarthu i Aelodau. Soniwyd hefyd am broblem lawr lwytho dogfennau o'r cyfarpar newydd.

Mewn ymateb i'r sylwadau:

- Nodwyd y byddai'r Gwasanaeth Democratiaeth yn pasio sylwadau'r Aelodau ymlaen i'r tîm Etholiadau ar gyfer ystyriaeth at yr Etholiad nesaf i weld beth fydd yn bosib. Ychwanegwyd efallai bod rhai pethau wedi gorfod digwydd mewn ffordd benodol i ddilyn proses a chyd-fynd a gofynion cyfreithiol.
- Ategwyd bod lefel hyder a gallu Aelodau yn amrywio yn enwedig os wedi derbyn cyfarpar newydd a gwahanol; anogwyd yr Aelodau i gysylltu efo Cara Williams neu Ken Richardson am sesiynau hyfforddiant pellach. Ychwanegwyd bod Ken yn cynnig sesiynau un i un.
- Nodwyd bod e-bost wedi ei anfon at bob Cynghorydd oedd yn ail sefyll yn yr Etholiad yn egluro beth fyddai'n digwydd yn sgil trefniadau cyflogau a chyfrifon TG petaent yn colli eu sedd. Cydnabuwyd efallai bod y neges hon heb fod yn ddigon clir i Aelodau ac felly yn rhywbeth pellach i'r Gwasanaeth fod yn edrych arno i'r dyfodol pan fydd cyfnod unrhyw un yn dod i ben. Ychwanegwyd bod gwaith yn digwydd yn y cefndir i gasglu'r ddarpariaeth TG yn ôl gan y cyn-aelodau.
- Adroddwyd bod cyfarwyddiadau ar gyfer hawlio costau teithio wedi eu nodi yn y Llawlyfr i Aelodau. Nodwyd y gall sesiwn gael ei gynnal cyn y cyfarfod Cyngor llawn nesaf yn yr Hydref pe tai dymuniad gan Aelodau er mwyn cael cyfle i fynd drwy materion o'r fath.
- Nodwyd y byddai'r Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith yn cysylltu efo Swyddog y Parc i wneud ymholiadau ac y byddai'n croesawu sgwrs y tu allan i'r cyfarfod hwn efo'r Aelod.
- Adroddwyd bod yr Aelodau yn derbyn bwletin wythnosol sy'n cynnwys gwybodaeth pe bai newid ymhlith Rheolwyr y Cyngor. Eglurwyd bod trefniadau ar waith i'r tîm cyfathrebu gysylltu ag Aelodau i'w hysbysu pe bai newid mewn swyddogaethau o fewn y Cyngor er mwyn sicrhau bod yr Aelodau yn derbyn diweddariad. Atgoffwyd yr Aelodau hefyd i gadw golwg ar y Fewnwyd Aelodau.
- Eglurwyd bod y monitors ychwanegol wedi eu harchebu ers cyn yr Etholiad ond nid yw'r Uned TG wedi eu derbyn eto. Bydd swyddogion o'r gwasanaeth TG yn cysylltu'n fuan.

8. CYFARFODYDD AML-LEOLIAD

PENDERFYNWYD:

Derbyn y diweddariad am ddatblygiadau ymarferol o ran cynnal cyfarfodydd hybrid.

Cyflwynwyd yr eitem oedd yn darparu diweddariad i Aelodau am y datblygiadau o ran cynnal cyfarfodydd hybrid gan fanylu ar y pedwar cyfarfod fydd yn cael eu cynnal yn hybrid neu'n aml-leoliad o ganlyniad i benderfyniad y Cyngor llawn ym mis Rhagfyr 2021. Nodwyd mai rhain yw'r cyfarfodydd gafodd eu hadnabod fel y rhai sydd o ddiddordeb uchel i'r cyhoedd. Ychwanegwyd y bydd gweddill y cyfarfodydd yn parhau i gael eu cynnal yn rhithiol yn unol â phenderfyniad y Cyngor Llawn.

Manylwyd ar y gwaith sydd bellach wedi ei gwblhau yn y ddwy Siambr er mwyn galluogi cynnal cyfarfodydd hybrid a'r ddarpariaeth newydd sydd mewn lle. Adroddwyd bod rhai

cyfarfodydd eisoes wedi eu cynnal yn hybrid yn ddiweddar ac ar y cyfan wedi bod yn llwyddiannus. Bydd y Pwyllgorau Craffu yn cael eu cynnal yn hybrid dros y bythefnos nesaf.

Cyfeiriwyd at y gwaith fydd yn cymryd lle dros yr Haf o baratoi ystafelloedd cyfarfod eraill o fewn y Cyngor i fedru cynnal cyfarfodydd hybrid. Nodwyd bod y gwaith hwn yn cael ei arwain gan yr Uned TG.

Yn ystod y drafodaeth cododd y sylwadau canlynol:

- Cyfeiriwyd at yr 'eco' sydd i'w glywed yn Siambr Hywel Dda sy'n cael ei amlygu yn ystod cyfarfodydd hybrid.
- Holwyd os yw'r Aelodau yn cael defnyddio'r ystafelloedd gynhadledd ym Mhwllheli a Dolgellau.
- Gwnaethpwyd sylw bod dwy ystafell gyfarfod ym Mhenrhyndeudraeth; gofynnwyd a oedd ystyriaethau i ddarparu'r dechnoleg i alluogi galwad gynhadledd yn yr adeilad. Teimlwyd y gall gwell defnydd gael ei wneud o'r adnodd yma er mwyn arbed amser teithio a chostau.
- Diolchwyd am y cyfarfodydd hybrid sydd eisoes yn cael eu cynnal. Gofynnwyd a fydd y cyfarfod hwn ymysg eraill yn parhau i fod yn rhithiol yntau oes cynlluniau i gynnal mwy o gyfarfodydd yn hybrid.
- Teimlwyd bod nodweddion positif a negyddol ynghlwm â chyfarfodydd hybrid. Credwyd ei fod yn dda i gyfleu gwybodaeth ond ddim mor effeithiol i gynnal trafodaethau.
- Credwyd y dylai'r Pwyllgorau Apêl Cyflogaeth gael eu cynnal wyneb yn wyneb a holwyd os yw hyn yn cael ystyriaeth.
- Cwestiynwyd sut y byddai cyfarfodydd yn gweithio yn ymarferol pe bai'r ddarpariaeth hybrid mewn amryw o leoliadau h.y. sicrhau argaeledd a llogi ystafelloedd mewn mwy nag un lleoliad. Rhagwelir y byddai hyn yn creu problemau i'r tîm Democratiaeth.

Mewn ymateb i'r sylwadau:

- Adroddwyd ei bod yn hanfodol i'r sawl sydd yn ymuno o gartref wisgo clustffonau efo microffon ynghlwm yn enwedig i gyfarfodydd fydd yn cael eu cynnal o Siambr Hywel Dda. Bydd hyn yn lleihau'r 'eco' ac yn gwneud y sain yn gliriach. Ychwanegwyd bod microffonau 'bluetooth' yn cael eu treialu ar hyn o bryd i'r Aelodau sydd efo ipad ac o ganlyniad yn methu defnyddio'r clustffonau traddodiadol, bydd diweddariad ar hyn yn fuan.
- Nodwyd bod rhaglen i uwchraddio 17 o ystafelloedd cyfarfodydd y Cyngor ar draws y Sir ar fin cychwyn er mwyn gallu cynnal cyfarfodydd hybrid. Gobeithiwyd cael diweddariad ym mis Medi ynglŷn ag ystafelloedd cyfarfod Pwllheli, Dolgellau a Penrhyndeudraeth.
- Eglurwyd y bydd y trefniadau ynglŷn â pha gyfarfodydd fydd yn cael eu cynnal yn hybrid yn cael eu hadolygu. Ychwanegwyd bod y penderfyniad terfynol yn nwylo'r Aelodau ond gofynnwyd i'r Cyngor gael mynd drwy un cylch llawn o gyfarfodydd cyn dod i gasgliad. Gellir wedyn ail edrych ond y penderfyniad presennol yw parhau gyda'r pedwar cyfarfod hybrid. Sicrhawyd y bydd y sefyllfa yn cael ei adolygu'n rheolaidd.
- Mynegwyd bod opsiwn i gynnal y Pwyllgorau Apêl Cyflogaeth wyneb yn wyneb pe bai'r unigolion sy'n apelio yn dymuno hynny. Bydd hyn yn cael ei ystyried ynghyd â sylwadau'r Aelodau. Ategwyd bod hyfforddiant yn cael ei gynnal dydd Gwener i Aelodau'r Pwyllgor Apêl Cyflogaeth a gallent roi ystyriaeth bellach i'r mater bryd hynny.
- Eglurwyd fod Siambr wedi ei adnabod wrth gynnal cyfarfodydd hybrid/aml-leoliad er mwyn galluogi mynediad i'r cyhoedd pe bai dymuniadau i fynychu. Cydnabuwyd fod posibilrwydd y bydd heriau wrth sicrhau argaeledd nifer o ystafelloedd cyfarfod ar yr

un pryd, ond os na fydd ystafelloedd cyfarfod eraill ar gael ar draws y Sir bydd yr opsiwn o ymuno o gartref neu o bell ar gael i Aelodau.

Dechreuodd y cyfarfod am 14:00 a daeth i ben am 15:30.